

TÓTH IZABELLA

A fogyatékkal élő fogvatartottak fogdai befogadásának jogi aggályai

„...a méltóság az emberi léttel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. [...] Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségből mennyit valósított meg, és miért annyit” – mondta ki az Alkotmánybíróság a 64/1991. (XII. 17.) AB határozatában.

A fogyatékkal élők érdekérvényesítésére vonatkozó legfontosabb európai dokumentum a 2002-es madridi nyilatkozat, amely szerint szemléletváltás történt az európai gondolkodásban, e szerint a fogyatékkal élő emberekkel való gondolkodás alapja, hogy a fogyatékkal élők végre nem jótékonykodást, hanem esélyegyenlőséget akarnak, és a hangsúly a rehabilitációról áttevődik a társadalom alakításának globális filozófiájára, amely minden személy, beleértve a fogyatékkal élőket is, szükségleteinek befogadására és ellátására irányul.

Ez a gondoskodás nemcsak a köznapi életben illeti meg embertársainkat, hanem abban az esetben is, ha a fogyatékkal élő a jogtalanság talajára lép, emiatt az is előfordulhat vele, hogy a tett súlya miatt fogvatartottként kerül kapcsolatba a rendőrséggel. A tanulmány ezért a fogyatékkal élő fogvatartott befogadásakor jelentkező problémakört járja körül.

A Budapesti Rendőr-főkapitányság Központi Fogdája (II., Gyorskocsi utca 31.) 2007 óta az egyetlen üzemelő rendőrségi fogda a fővárosban. Ide kerülnek a BRFK területi és helyi szerveinek, illetve – együttműködési megállapodások alapján – a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, a Repülőtéri Rendőri Igazgatóság, a Központi Nyomozó Ügyészség, a Budapesti Nyomozó Ügyészség által, továbbá egészségi állapot, valamint egyedi esetekben a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság és a Nemzeti Nyomozó Iroda által őrizetbe vett, illetve bírói döntés alapján az említett szervek által eljárás alá vont, előzetes letartóztatásban lévő személyek.

2010 augusztusa óta a szabálysértési jogszabályok változása miatt a szabálysértési őrizetben lévő fogvatartottak részére megnyitották a földszinti fogdaszintet, azóta folyamatosan üzemel. A bűnügyes fogvatartottak elhelyezése az első, második és harmadik emeleti fogdaszinten történik.

A BRFK Központi Fogdája – ideális körülmények között – négy fogdaszinttel üzemel. A földszinten tizenegy zárkában huszonnégy, az első emeleten huszonnégy zárkában negyvenöt, a második és a harmadik emeleten tizenhat-tizenhat zárkában harminchárom-harminchárom személy elhelyezése lehetséges.

2009 óta két fogdaszint (első és második emelet) működött, ez elegendő volt a fogvatartottak elhelyezésére. A harmadik szint megnyitására csak három esetben került sor mindössze egy-egy éjszakára. (Ennek oka nem a befogadottak nagy létszáma volt, hanem az elkülönítési szabályok, illetve a fertőzés és fertőtlenítés miatt „nem helyezhető” zárkák magas száma.)

2010-ben a központi fogdában 4642 bűnügyi és 666 szabálysértési fogvatartott, 2011. január 1-jétől november 15-ig 3660 bűnügyi és 695 szabálysértési fogvatartott befogadására került sor.

Ez azt jelenti, hogy napi átlagban több mint tizenegy bűnügyi és két szabálysértési őrizetben lévő személy befogadását, illetve ugyanennyi fogvatartott elbocsátását végzi a fogda személyzete.

A kerületi rendőrkapitányságok objektumaiban található rendőrségi fogdák egy részét 2005-ben, majd a még működőket 2007-ben ideiglenesen bezárták, fogdaként nem üzemelnek. A hazánkban az Európai Unió soros elnöksége idején jelentkező biztosítási feladatai miatt 2010 első felében újra felmérték a korábbi fogdák állapotát, mivel megfelelő nagyságú előállítóhelyeket kellett kijelölni. Az előállítóponatok kijelölése megtörtént ugyan, de a vizsgálat megállapította, hogy a helyiségek huzamosabb tartózkodásra már nem alkalmasak a kor mai követelményei szerint, fogdaként történő megnyitásuk pedig csak jelentős anyagi ráfordítással járó felújítási munkák elvégzése után lehetséges.

A fogvatartottak jogainak érvényesülését a rendőrség szervezetén belül az erre jogosultakon és kötelezetteken, valamint a büntetés-végrehajtás-felügyeleti ügyészen kívül folyamatosan ellenőrzi számos civilszervezet, így

- az ENSZ Emberi Jogok Bizottsága,
- az Emberi Jogok Európai Bizottsága és Bírósága,
- a kínzás és az embertelen vagy megalázó bánásmód megelőzésére alakult európai bizottság (Európa Tanács Kínzásellenes Bizottsága; CPT),
- jogszabályok által az emberi, állampolgári jogok védelmére feljogosított szervezetek.

A tanulmány címében jelzett probléma vizsgálatát is egy ügyészi ellenőrzés indította.

A büntetés-végrehajtás-felügyeleti ügyész 2010. október 28-án az egyik kerületi rendőrkapitányság előállítóhelyiségében végzett ellenőrzést, amelynek tárgya a fogva tartás törvényessége volt.

Az ellenőrzés során megállapította, hogy az őrizetbe vett Sz. L.-t a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 33. § (3) bekezdésében, valamint a Rendőrség Szolgálati Szabályzatáról szóló 62/2007. IRM rendelet 51. §-ában meghatározott szabályok megsértésével 12 órát meghaladóan helyezték el az előállítóhelyiségben.

A jogszabálysértés kivizsgálásakor megállapította, hogy Sz. L. ellen a Fővárosi Bíróság Büntetés-végrehajtási Csoportja elfogatóparancsot bocsátott ki, amely szerint nevezettet az elfogása után 72 órán belül a bíróság elé kell állítani.

A körözött személyt a rendőrkapitányság beosztottjai elfogták és az előállítóhelyiségben helyezték el, majd 2010. október 27-én 19.19 órakor sor került az őrizetbe vételére.

Ez után a rendőrségi fogdák rendjéről szóló 19/1995. (XII. 13.) BM rendelet (a továbbiakban: rendelet) 1. §-a alapján a BRFK Központi Fogdájába szállították, ahol a fogdaorvos a lefolytatott vizsgálat után „fogdán nem elhelyezhető”-nek minősítette az egészségi állapota miatt. A minősítés okául a következőket jelölte meg: *„jobb lábszár térd alatt amputálva, levehető ortézissel, művégtag és segédeszköz nélkül önmagát ellátni nem tudja”*.

Emiatt az őrizetbe vett férfit – anélkül, hogy a fogdára történő befogadást megkísérelték volna – visszaszállították a rendőrkapitányság előállítóhelyiségébe és a bíróságra történő előállításáig, 2010. 10. 28-án 09.25-ig ott helyezték el.

Rendőrségi előállítóban az előállítás idején helyezhető el a fogvatartott (maximum nyolc plusz négy óra).

Az őrizetet (72, illetve 120 óra) rendőrségi fogdán kell végrehajtani, ez a rendelet 1. §-ából levezethető. Előzetes letartóztatás végrehajtása – a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény 135. § alapján, az ott meghatározott esetek kivételével – büntetés-végrehajtási intézetben történik.

A vizsgálat kapcsán az ellenőrzést végző ügyész megállapította, hogy a fogdán szolgálatot teljesítő fogdaorvos, valamint a fogda személyzete jogellenesen járt el, amikor megtagadta az őrizetbe vett Sz. L. befogadását.

Álláspontja szerint a büntetőeljárás, szabálysértési, valamint a közbiztonsági eljárások során a hatóságok által a vonatkozó törvények alapján végzett kényszerintézkedéseket – jelen esetben őrizetet – végre kell hajtani. A végrehajtás érdekében minden érintett szervnek hatáskörében közre kell működ-

nie, hiszen törvény által meghatározott intézkedést kell végrehajtaniuk. Ha a kényszerintézkedés végrehajtását gátló körülmény (például egészségi ok, testi fogyatékos állapot) merül fel, akkor az azt elhárító, illetve az annak megfelelő intézkedéseket meg kell tenniük.

A fogdaorvos nem teheti meg, hogy pusztán meghozza a „fogdán nem elhelyezhető” minősítést, de semmilyen intézkedést nem tesz az őrizet más körülmények közötti végrehajtására, ez esetben ugyanis megakadályozza a kényszerintézkedés végrehajtását.

Ha az őrizetbe vett személy testi fogyatékos, a fogdaorvos nem minősítheti „fogdán nem elhelyezhetőnek”, hanem a fogda személyzetének elő kell írnia a vele való bánásmódot.

Álláspontja szerint a fogda személyzete azért sértette meg a befogadásra vonatkozó szabályokat, mert a fogdaorvosi szolgálattal nem egyeztetette, hogy az orvos olyan esetekben is a fogda befogadórészlegébe irányítsa az őrizetbe vettek, amikor „fogdán nem elhelyezhető” minősítést hozott. Hiszen a fogda személyzetének ilyen esetekben külön intézkedéseket kell tennie az őrizetbe vétel egyéb körülmények közötti végrehajtására. A fogda személyzete nem teheti meg, hogy ne hajtsa végre az őrizetbe vételt, mert az ilyen eljárással törvényt sért.

A rendelet szabályozza a fogvatartottak befogadását, a 17. §-a meghatározza:

(1) A fogvatartottat zárkában elhelyezni csak előzetes orvosi vizsgálat után, az orvosi vélemény figyelembevételével lehet.

(2) Az előzetes orvosi vizsgálat során az orvosnak írásban kell állást foglalnia abban, hogy a fogvatartott egészségi állapotára figyelemmel elhelyezhető-e a fogdában, illetőleg elkülönítése indokolt-e.

A fogdaorvosi szolgálat részére jelenleg nincs hatályban olyan szabály, amely a befogadhatóság és fogva tarthatóság témakörében szakmai álláspont kialakításával segítséget nyújtana az egységes gyakorlat kialakításához, illetve amelyik tartalmazna egy olyan segédletet, amely konkrétan meghatározza, ki fogadható be rendőrségi fogdába, és ki nem. Ez egyrészt előny, mivel ad egy orvosi szabadságot a befogadáshoz szükséges vizsgálatot végző orvosnak, másrészt hátrány is. Az elmúlt években a BRFK Központi Fogdájára különféle állapotú fogvatartottakat állítottak elő, akik aktuális állapotuk miatt nem igényeltek ugyan orvosi beavatkozást, de a normálistól eltérő egészségi állapotban voltak. A szélsőséges esetek közül megemlíthető olyan – a kényszerintézkedés előtt 13 hónappal szülő – nő, aki abban az esetben, ha hatóránként nem szoptat, vagy a mellét nem fejti, emlőgyulladás kaphat, illetve olyan légzőszervi betegségben szenvedő, akinek az alvás közbeni lég-

zését egy olyan elektromos segédeszköz segítette, amelyet az elektromos hálózatra kellett csatlakoztatni.

Egészségügyi szempontból a befogadhatóság és fogva tarthatóság megítélésénél alapelv, hogy az a személy nem helyezhető el, illetve nem tartható rendőrségi fogdán, akinél a fogva tartás körülményei – az adott fogdában nyújtható egészségügyi ellátás ellenére – az egészségi állapotának rosszabbodását okoznák, vagy az adott személy a többi fogvatartottat, valamint az őrszemélyzetet – reálisan – fertőzésveszélynek tenné ki. Ugyancsak nem helyezhető el fogdán olyan személy, aki testi, szellemi fogyatéka okán önmaga biztonságos ellátására nem képes.

Felvetődik a kérdés: mi történjen egy fogyatékkal élő őrizetessel, ha az előzetes orvosi vizsgálat idején az orvos „fogdán nem elhelyezhető”-nek minősíti?

- Polgári egészségügyi intézménybe – folyamatos őrzés mellett – nem elhelyezhető, mivel nem szorul kórházi ellátásra.
- Megfelelő felszereltség és a fogdaország speciális képzettségének hiánya miatt a rendőrségi fogda nem alkalmas a fogyatékkal élők befogadására.
- Büntetés-végrehajtási intézetbe még nem befogadható, mivel előzetes letartóztatásáról, illetve szabadon bocsátásáról az eljáró bíró 72 órán belül dönt.
- A személy szabadon nem bocsátható.

Vizsgáljuk meg részletesen az előbbieket!

Fogvatartott polgári egészségügyi intézetben (közkórházban) akkor helyezhető el, ha sürgősségi ellátást igényel. A folyamatos őrzéséről természetesen gondoskodni kell. A kórházak leterheltsége miatt általában nincs lehetőség az illető többi betegtől való elkülönítésére. A többágyas kórteremben való elhelyezés nagyban veszélyezteti az őrzésbiztonságot, illetve a többi beteget és látogatóikat felháboríthatja, konfliktusokhoz vezethet. A fogvatartottakkal való bánásmód egyik követelménye, hogy minél kevésbé kell kitenni őket a nyilvánosságnak, és megfelelő intézkedéseket kell tenni az anonimitásuk megőrzése érdekében.

A kórházak részéről érthető a fogyatékkal élő fogvatartottak elhelyezését érintő elutasítás, hiszen ellátásra nem szorulnak, tulajdonképpen csak fekvőhelyet, illetve ápolószemélyzetet kellene rendelkezésre bocsátaniuk.

Lehetőségként felvetődött, hogy a rendőrség megállapodást kötne egy kórházzal, hogy a kórház gondoskodik néhány kórteremről, amelyek őrzésbiztonsági szempontból kizárólag a fogvatartottak elhelyezésére szolgálnak.

A fogyatékkal élő személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény 5. § (1) bekezdése szerint *A fogyatékos személynek joga van a számára akadálymentes, továbbá érzékelhető és biztonságos épített környezetre.*

Esetünkben a Budapesti Rendőr-főkapitányság Központi Fogdájáról beszélünk, amely a BRFK egyetlen működő rendőrségi fogdája. Az épületet 1912-ben építették, az utolsó felújítás, korszerűsítés is több mint tíz éve történt. Az orvosi rendelő a magasszinten található, míg a befogadóegység egy másik épületben, a fogdaépület alagsorában van. Az orvosi rendelőtől a befogadóig két lépcsősoron kell lemenni és egy udvaron áthaladni. Ez a segédeszközzel (mankó, járókeret) közlekedő mozgássérült fogvatartott által nehezen leküzdhető akadály. Már itt esély adódik az egészségromlásra.

A fogdaőrsegnek nincs speciális „ápolói” képzettsége. A fogvatartott mozgásának segítése közben előfordulhat, hogy szakszerűtlen segítségnyújtással inkább árt, mint használ. Nem várható el továbbá, hogy az egyenruhás rendőr segítkezzen a testi fogyatékkal élő tisztálgatásában, a szükségletei elvégzésében.

Büntetés-végrehajtási intézetekben mód van a fogyatékkal élők elhelyezésére. Akadálymentesített zárkák, elkülönítő (fertőző személyeknek) zárkák, betegszobák állnak rendelkezésre, valamint a Büntetés-végrehajtás Központi Kórháza Tökölön és a Büntetés-végrehajtási Intézetek krónikus utókezelő részlege Nagyfán gondoskodik a fogvatartottak egészségügyi ellátásáról. Országos szinten a büntetés-végrehajtási intézetekben huszonegy akadálymentes, mozgáskorlátozott fogvatartottnak kialakított speciális zárka van harminckilenc férőhellyel.

A fogva tartás (örizet) megszüntetésére csak korlátozott esetben van lehetőség. Hogyha (mint a tárgyalat esetnél is) például nem rendőri szerv bocsát ki elfogatóparancsot valaki ellen, akinél az elfogás hivatali időn túl történik, az illetékes bíróval csak a következő munkanapon van lehetőség kapcsolatfelvételre, az őrizetet elrendelő nem jogosult a fogva tartás megszüntetésére.

A témairányító eset kapcsán 2010 decemberében egy értekezletre került sor a BRFK fogdájában foganatosítandó kényszerintézkedések (örizetbe vétel) maradéktalan végrehajtásáról. Az értekezleten részt vettek a BRFK és az ORFK részéről a fogdaorvosi szolgálat vezetői, az érintett fogda parancsnokai, a fogda szakterülettel foglalkozó kiemelt főelőadói, valamint meghívottként a hiányosságot feltáró büntetés-végrehajtás-felügyeleti ügyész. Nem sikerült közös álláspontra jutniuk, a felvetődött javaslatokat (külső kórházzal, illetve bv. intézettel történő együttműködési megállapodás) az ügyész nem támogatta, a rendőrségi fogdában speciális körletrész kialakítását javasolta.

Megvizsgáltam az ország területén működő rendőrségi fogdáknak a fogyatékkal élő – elsősorban a mozgássérült – fogvatartottak elhelyezését, illetve annak lehetőségét.

Megállapítottam, hogy jelenleg a megyei rendőr-főkapitányságok rendőrségi fogdái közül egyikben sincs akadálymentes zárka. A fogdák többségében a vizesblokk (mosdó, vécé) a zárkában található, ez nagyban csökkenti a mozgássérült ember mozgását.

A megyei fogdáknak csak elvétve vagy egyáltalán nem találtak olyan befogadással, amikor a fogvatartott mozgáskorlátozott volt. A megkérdezett 14 rendőrségi fogda közül mindössze négyben tettek említést ilyen befogadásról:

- egy műlábas fogvatartott, aki az ortézisével egyéb segédeszközök nélkül is biztonságosan tudott mozogni,
- egy felső lábszárból amputált lábú ember, aki két mankóval közlekedett,
- egy fogvatartott, akinek mindkét karja hiányzott,
- egy garázdaság miatt őrizetbe vett személy, akinek mindkét lábát combtöbbször amputálták, és egy kézzel hajtott, kerekekkel ellátott segédeszközzel közlekedett.

Az előbbi esetekben – orvosi vélemény valamint ügyészi „ajánlás” alapján – a fogvatartottakat befogadta a rendőrségi fogda.

Az utolsó két esetben a fogdaszemélyzet zárkatársak mellé helyezte a fogvatartottakat és őket kérték meg a fogyatékkal élők segítésére.

További négy fogdára fogadtak be olyan fogvatartottat, aki a biztonságos közlekedéshez segédeszközt (botot, könyökmankót) használt. A zárkákban történő elhelyezés gyakorlata ebben az esetben is eltérő. Két esetben a segédeszközt a fogvatartott a zárkába nem vihette magával, azt csak a zárkán kívüli mozgatsnál (zuhanyozás, eljárási cselekményre kísérés) használhatta. A másik két esetben engedélyezték az eszköz bevitelét a zárkába, egyik helyen azonban a fogvatartottat zárkatárs mellé, míg a másik esetben elkülönítve, egyedül helyezték el.

A rendelet melléklete meghatározza a fogvatartott birtokában tartható tárgyak körét: *7. Gyógyszerek, gyógyászati segédeszközök: az egészségügyi szolgálat által írásban engedélyezett gyógyszerek és gyógyászati segédeszközök, vitaminok, tápszerek, az orvos engedélyével.*

Szintén a rendelet szabályozza, hogy befogadáskor a fogvatartottól el kell venni és a letétben elhelyezni minden olyan tárgyat, amely támadásra vagy önvészély okozására alkalmas.

Két, befogadáskor készült orvosi rendelvényből idézek: „Mivel mankó nélkül saját maga ellátására képtelen (mozgás, járás, tisztálkodás, WC használat stb.), segédeszköz nélkül pedig súlyos egészségkárosodás veszélyeztetné (instabilitás miatt elesés illetve végtagtörés) valamint a csípőízület teljes terhelésekor az izfelszín további beroppanása illetve állapotromlás áll fenn. Mankó nélkül NEM BEFOGADHATÓ. Mindezen felül emberi jogokat is sért, ha a Helsinki deklarátiót veszem figyelembe. Fogdán nincsenek meg a mozgássérültek ellátására a megfelelő körülmények. Olyan fogdászabályzatot sem ismerek, mely lehetővé tenné a támbot, járókeret vagy mankó bevitelét a fogdára, melyet potenciális támadó eszköznek használhat. Fogdán nem elhelyezhető.” „Amennyiben mankó fogdára bevihető, akkor befogadható. Fogdán elhelyezhető.”

Az előbbiekből kitűnik, hogy a szabályozás pontatlansága, illetve hiánya eltérő gyakorlat kialakításához vezet. „Mankó a fogdára bevihető”, tehát helyesen jár el az a fogdaőr is, aki a zárkán kívül helyezi el a segédeszközt és az is, aki a zárkában is engedélyezi a használatát?

A rendőrségi fogdákon kívül felvettem a kapcsolatot a Magyarországon működő örzött szállások vezetőivel is. Megtudtam, hogy a Békéscsabán üzemelő örzött szállás egy földszinti körlete akadálymentes, országos szinten itt helyezik el a mozgássérült befogadottakat. A szállás vezetője elmondta, hogy eddig csak egy esetben került sor mozgásában korlátozott ember befogadására.

Úgy tűnik, hogy a probléma a fővárosban összpontosul. A BRFK Központi Fogdájában éves szinten nyolc-tíz mozgásában korlátozott egyén befogadására kerül sor. Ennek oka lehet, hogy a témában tárgyalt (mozgásában korlátozott) fogvatartotti kör kilencven százaléka a hajléktalanok közül kerül ki. Az életvitelszerűen az utcán tartózkodó emberek (számuk Budapesten a legnagyobb) egészségi állapota köztudottan leromlott, rendszeres orvosi ellátásban nem részesülnek, közgyógyellátásra jogosító kártyájuk nincs, az általuk használt segédeszközök többsége sem szakorvos által javasolt.

A fogyatékek fogalma orvosi értelemben valamely testi vagy mentális képesség károsodását jelenti. Ez rendkívül tág fogalom, ezért szeretném elosztani a téma címéből esetleg adódó félreértéseket. Nem minden fogyatékkal élő ember befogadása okoz nehézséget. Hallássérült, siketnéma, egyik szemére nem látó, bicegő, mentálisan enyhén sérült emberek befogadása minden további nélkül megoldott. Nekik a fogyatékek ellenére is rendelkezésükre áll az élhető környezet.

Ezzel ellentétben viszont nem minden „nem fogyatékkal élő” személy befogadása problémamentes. Néhány példa:

Befogadásra kísérték egy női fogvatartottat, aki elmondása szerint 13 hónapos gyermekét folyamatosan szoptatja, a csecsemő kizárólag anyatejjel táplálkozik. A gyermek átmenetileg az őrizetes nővérehez került. A befogadás előtti orvosi vizsgálatot végző doktornő több kórházat, illetve átmeneti csecsemőotthont megkeresett, ám az anya és gyermeke elhelyezése sehol nem volt lehetséges, mivel ebben az esetben ismét jelentkezett az a probléma, hogy mind a nő, mind a gyermeke megfelelő egészségi állapotban volt, nem szorult egészségügyi ellátásra. A központi ügyelet tájékoztatta a fogdát, hogy a gyermek megfelelő ellátása megtörtént, evett és a fogvatartott nővére a továbbiakban is gondját viseli. Egy szoptatós anya nem beteg, ellátásra nem szorul, tehát kórházba nem helyezhető, de a szoptatás, illetve fejés (amelyhez a steril körülmények a fogdán nem állnak rendelkezésre) hiánya egy-két órán belül emlőgyulladás idézhet elő, amely egészségkárosodást okozhat. Egyéb lehetőség hiányában a nőt egy éjszakára befogadták.

Férfi fogvatartott előzetes orvosi vizsgálatkor az orvos egy nagyméretű, súlyosan elfertőződött kelést észlelt a vizsgált személy testén, ezért a fertőzés veszélye miatt kórházi ellátását tartotta indokoltnak. A kórházban egy kötést helyeztek a sebre, és „szükség esetén a kötés cseréje javasolt” utasítással visszairányították az orvoshoz. Ezek után az illető befogadása megtörtént.

Súlyos inkontinencia miatt – mivel a fogdánkon a vécék a zárkán kívül találhatóak – nem befogadhatónak minősített egy őrizetbe vett embert az orvos, további ellátásra kórházba utalta. Onnan „Kórházi ellátást nem igényel” véleménnyel visszaküldték, az illetőt befogadták.

Az előzetes orvosi vizsgálat során az orvos a véleményen írásban rögzítette, hogy fogdán elhelyezhető, de alvás során a légzést segítő készülék használatáról gondoskodni kell. A készülék kizárólag árammal működtethető. Mivel a központi fogda épületében sem a zárkákban, sem a folyosókon nincs áramforrás, így a befogadást a fogda megtagadta.

Időközben szintén a BRFK Központi Fogdáján végrehajtott, a fogvatartottak elhelyezési körülményeit vizsgáló ügyészi ellenőrzés során a csoportvezető ügyész olyan hiányosságokat tárt fel, amelyek a fogda épületének kialakításából adódnak, megszüntetésükre csak átépítés, korszerűsítés, illetve teljesen új tervezésű és építésű fogdai épületek átadása esetén lenne lehetőség. Az ügyészi ellenőrzés megállapította, hogy

- a zárkák nagy részében a mozgástér nagysága nem megfelelő. A rendőrségi fogdák rendjéről szóló BM-rendelet 14. § (1) bekezdése szerint „A zárkákban fogvatartottanként legalább 10 léghöbméter légteret, és lehetőleg 4 négyzetméter mozgásteret kell biztosítani”;

- a zárkákban elhelyezett ágyak mérete 195 x 65 centiméter, ami nem felel meg egy felnőtt ember pihenési szükségleteinek;
- hiányoznak a felsőruházat tárolási lehetőségei;
- a zárkákban hiányoznak a törülközők és a szárítandó ruházat tárolásához szükséges tárgyak;
- a zárkák megvilágítása és szellőzése nem felel meg a 253/1997. (XII. 12.) kormányrendelet 87–93. §-ában meghatározott értékeknek.

Összegzés

A fogdában az elhelyezési körülmények csak részben felelnek meg az ember-séges bánásmód követelményeinek, emiatt a fogdát jelentősen korszerűsíteni kell. Ennek során különös figyelmet kell fordítani a zárkákban a szabad mozgástér növelésére, a természetes szellőzés és megvilágítás kialakítására. Korszerűsíteni kell a zárkák berendezését és felszereltségét, különös tekintettel az ágyak méreteire és minőségére.

A fogda felújítása, korszerűsítése keretében kerülhetne sor az akadálymentes, „speciális” körlet kialakítására.

A BRFK Központi Fogdán az adott körülmények között is fő törekvésünk a fogva tartással érintett alkotmányos jogok érvényesítése – kiemelt figyelemmel a fogyatékkal élő fogvatartottakra. E jogok a következők:

- a jogállamiság elvéből levezethető jogbiztonság követelménye,
- az élethez, az emberi méltósághoz való jog,
- kínzás, kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmód tilalma,
- a diszkrimináció tilalma és az esélyegyenlőség elve,
- a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez való jog.

2009-ben az országos rendőrfőkapitány arról tájékoztatta az állampolgári jogok országgyűlési biztosát, hogy a rendőrségi fogdák – a megfelelő felszereltség és a fogdaórség speciális képzettségének hiánya miatt – nem alkalmasak a fogyatékkal élők befogadására, ezért szakmai egyeztetést kezdeményez az Igazságügyi és Rendészeti Minisztériumnál. Álláspontja szerint jogszabálymódosításra lenne szükség annak érdekében, hogy a fogyatékkal élőket – az előzetes orvosi vizsgálat után – rendőrségi fogdába ne, hanem csak büntetés-végrehajtási intézetbe (bv. egészségügyi intézménybe) lehessen befogadni.

Az itt említett probléma kiegészül azzal, hogy a rendőrségi fogdákat – legalábbis a fővárosban – olyan rendőrségi épületekben alakították ki, ame-

lyek több évtizede épültek, így még átalakításokkal is nehezen felelnének meg a mai kor követelményeinek, illetve szabványainak. A bevezetőben említett bejárás során a bizottság megállapította, hogy mindössze két olyan ideiglenesen szüneteltetett és korábban fogdaként működtetett előállítóhelyisége van a BRFK-nak, ami egy kisebb átalakítás után ismét alkalmas lenne arra, hogy fogdaként működtessük.

Ebből a tényből kiindulva, álláspontom szerint, ezeknek az épületeknek az átalakítása során lehetne létrehozni egy olyan speciális körletet, amelyben a vizesblokk is kialakítható lenne, és akadálymentesen megközelíthető lenne. Ezzel a technikai nehézségek már kiküszöbölhetők lehetnének, de ebben az esetben még mindig fennáll az a korábban említett tény, hogy a fogdaóri személyzetre nem jellemző a fogyatékkal élők ellátásához szükséges speciális képzettség. A korábban említett példák is azt mutatják, hogy bármilyen alapos felkészítés esetén sem garantálható, hogy a fogdaóri személyzet ne találkozzon olyan esettel, amelyre nem kapott felkészítést, illetve további gond lehet, hogy – a központi fogdával ellentétben – nincs lehetőség állandó orvosi felügyeletre, ami bizonyos esetekben a fogvatartott állapotának romlásához vezet.

Összefoglalva tehát megállapítható, hogy a kérdés megoldása csak jelentős anyagi ráfordítással és a fogdaóri állomány képzésével oldható meg. A megoldáshoz vezethet azonban olyan jogszabály-módosítás is, amely lehetővé teszi, hogy bizonyos esetekben az őrizet időtartamára is lehetővé válna a fogvatartott büntetés-végrehajtási intézetben történő elhelyezése. Ebben az esetben szükséges egy olyan segédlet kidolgozása is a fogdaorvosok számára, amely országosan egységes elvek szerint szempontrendszerrel állítana fel a fogyatékkal élő fogvatartottak megvizsgálásának és az állapotuk szerinti intézetbe történő utalásának segítésére.

Az előbbieken megpróbáltam szemléltetni a felvetődő gondokat. A kérdés megoldása fontos, ezért zárásként álljon itt a Magyar Helsinki Bizottság hitvallása: *„A fogvatartottak jogainak védelme, a fogvatartottakkal való bánásmód és jogaiknak tiszteletben tartása egy társadalom civilizáltságának egyik legfontosabb fokmérője.”*